

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

5 [22.]

.....
Ἄλλά τό πλέξιμ' ἄργουνε¹ καί μοῦ τ' ἀποκοιμοῦσε²
Ἦχος, γλυκύτατος ἦχος, ὅπου μέ προβοδοῦσε³.
25 Δέν εἶναι κορασιᾶς φωνή στά δάση πού φουντώνουν,
Καί βγαίνει τ' ἄστρο τοῦ βραδιοῦ καί τα νερά θολώνουν,
Καί τόν κρυφό της ἔρωτα τῆς βρύσης τραγουδάει,
Τοῦ δέντρου καί τοῦ λουλουδιοῦ πού ἀνοίγει καί λυγάει·
Δέν εἶν' ἀηδόνη κρητικό, πού σέρνει τή λαλιά του
30 Σέ ψηλούς βράχους κι ἄγριους ὄπ' ἔχει τή φωλιά του,
Κι ἀντιβουίξει ὀλονυχτίς ἀπό πολλή γλυκάδα
Ἡ θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά ἢ πεδιάδα,
Ὅστε πού πρόβαλε ἡ αὐγή και ἔλιωσαν τ' ἀστέρια,
Κι ἀκούει κι αὐτή καί πέφτουν της τά ρόδα ἀπό τά χέρια·
35 Δέν εἶν' φιαμπόλι⁴ τό γλυκό, ὅπου τ' ἀγρίκαα μόνος
Στόν Ψηλορείτη ὅπου συχνά μ' ἐτράβουνεν ὁ πόνος
Κι ἔβλεπα τ' ἄστρο τ' οὐρανοῦ μεσουρανίς νά λάμπει
Καί τοῦ γελοῦσαν τά βουνά, τά πέλαγα κι οἱ κάμποι·
Κι ἐτάραξε τά σπλάχνα μου ἐλευθεριᾶς ἐλπίδα
40 Κι ἐφώναζα: «ὦ θεϊκιά κι ὄλη αἵματα Πατρίδα!»
Κι ἄπλωνα κλαίοντας κατ' αὐτή τά χέρια μέ καμάρι·
Καλή 'ν' ἡ μαύρη πέτρα της καί τό ξερό χορτάρι.
Λαλούμενο⁵, πουλί, φωνή, δέν εἶναι νά ταιριάζει,
Ἴσως δέ σώζεται στή γῆ ἦχος πού νά τοῦ μοιάζει·

1. ἀργουνε· αργοποροῦσε, καθυστεροῦσε, βράδυνε

2. μου τ' ἀποκοιμοῦσε· μου το καθυστεροῦσε, το καθιστοῦσε ράθυμο, νωθρό, αργό

3. με προβοδοῦσε· με προέπεμπε, με συνόδευε

4. φιαμπόλι· αυτοσχέδιο πνευστό ὄργανο των ποιμένων (σουραύλι)

5. λαλούμενο· μουσικό ὄργανο

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- 45 Δέν εἶναι λόγια· ἦχος λεπτός.....
Δέν ἠθελε⁶ τόν ξαναπεῖ ὁ ἀντίλαλος κοντά του.
Ἄν εἶν' δέν ἦξερα κοντά, ἄν ἔρχονται ἀπό πέρα·
Σάν τοῦ Μαῖου⁷ τές εὐωδιές γιομίζαν τόν ἄερα,
Γλυκύτατοι, ἀνεκδιήγητοι.....
- 50 Μόλις εἶν' ἔτσι δυνατός ὁ Ἔρωτας καί ὁ Χάρος.
Μ' ἄδραχνεν ὅλη τήν ψυχή, καί νά 'μπει δέν ἠμπόρει
Ὁ οὐρανός, κι ἡ θάλασσα, κι ἡ ἀκρογιαλιά, κι ἡ κόρη·
Μέ ἄδραχνε, καί μ' ἔκανε συχνά ν' ἀναζητήσω
Τή σάρκα μου νά χωριστῶ γιά νά τόν ἀκλουθήσω.
- 55 Ἔπαψε τέλος κι ἄδειασεν ἡ φύσις κι ἡ ψυχή μου,
Πού ἐστέναξε κι ἐγιόμισεν εὐθύς ὄχ τήν καλή μου·
Καί τέλος φθάνω στό γιαλό τήν ἀρραβωνιασμένη,
Τήν ἀπιθώνω μέ χαρά, κι ἦτανε πεθαμένη.

6. δεν ἠθελε· δεν ἐπρόκειτο, δε θα τολμούσε να

7. ἀνεκδιήγητοι [ενν. ἦχοι]· ἀνεκλάλητοι, ἀρρητοι, ἐξωανθρώπινοι

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Τρία χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού, από τον οποίο επηρεάστηκε ο Σολωμός, είναι το μεταφυσικό στοιχείο, η αγάπη για την πατρίδα και η εξιδανίκευση του έρωτα. Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο.
- Μονάδες 15**
- B1.** Σύμφωνα με τον Π. Μάκριτζ: «Αυτό που κάνει εντύπωση (στον Σολωμό) είναι η επιμονή του να χρησιμοποιεί εικόνες από τον κόσμο της φύσης». Να επιβεβαιώσετε την παραπάνω άποψη με μία εικόνα από τους στίχους 23-28 και άλλη μία από τους στίχους 35-43, παρουσιάζοντας το περιεχόμενό της καθεμιάς (μονάδες 10) και σχολιάζοντας τη λειτουργία της στο κείμενο (μονάδες 10).
- Μονάδες 20**
- B2.** Στους στίχους 29-34 «**Δέν εἶν' ἀηδόνι ... ἀπό τά χέρια**» να αναζητήσετε τέσσερα διαφορετικά σχήματα λόγου (μονάδες 8) και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους στο κείμενο (μονάδες 12).
- Μονάδες 20**
- Γ1.** Να σχολιάσετε τους δύο τελευταίους στίχους του ποιήματος σε ένα κείμενο 120-140 λέξεων:
**Καί τέλος φθάνω στό γιαλό τήν ἀρραβωνιασμένη,
Τήν ἀπιθώνω μέ χαρά, κι ἦτανε πεθαμένη.**
- Μονάδες 25**

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- Δ1.** Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα από το ποίημα **Ο Κρητικός** του Δ. Σολωμού με το παρακάτω απόσπασμα από τη νουβέλα του Ν. Λαπαθιώτη **Κάπου περνούσε μια φωνή**, αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων.

Μονάδες 20

Ναπολέων Λαπαθιώτης ΚΑΠΟΥ ΠΕΡΝΟΥΣΕ ΜΙΑ ΦΩΝΗ

Αυτό το βράδυ, η Ρηνούλα δεν κοιμήθηκε. Σαν ένας πυρετός γλυκός, της μέλωνε τα μέλη. Όλη νύχτα, μέχρι το πρωί, το αίμα της, πρώτη φορά, της τραγουδούσε, φανερά, τόσο ζεστά τραγούδια...Κι όταν, προς τα χαράματα, την πήρε λίγος ύπνος, είδε πως ήταν μέσα σ' ένα δάσος, -ένα μεγάλο δάσος γαλανό, μ' ένα πλήθος άγνωστα κι αλλόκοτα λουλούδια. Περπατούσε, λέει, μέσ' στην πρασινάδα, σκυμμένη, και με κάποια δυσκολία, χωρίς, όμως αυτό, να συνοδεύεται κι απ' τη συνηθισμένη αγωνία, που συνοδεύει κάποιους εφιάλτες. [...]Και την ίδια τη στιγμή, χωρίς ν' αλλάξει τίποτε, μια μελωδία σιγανή γεννήθηκε κι απλώθηκε, σαν ένα κόρο¹ από γνώριμες φωνές, που, μέσα τους, ξεχώριζε γλυκιά και δυνατή, την ήμερα παθητική και πλέρια του Σωτήρη! Κι η φωνή δυνάμωνε, δυνάμωνε, και σε λίγο σκέπασε και σκόρπισε τις άλλες, -κι έμεινε μονάχη και κυρίαρχη, γιομίζοντας τη γη, τον ουρανό, γιομίζοντας το νου και την καρδιά της! Κι είχ' ένα παράπονο βαθύ, η χιμαιρική αυτή φωνή, - κι έμοιαζε μ' ένα χάδι τρυφερό, λησμονημένο, γνώριμο, κι απόκοσμο! Κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά, σαν το κερί, σβήνοντας σε μια γλύκα πρωτογνώριστη, σε μια σπαραχτική, πρωτοδοκίμαστη, και σαν απεγνωσμένη, νοσταλγία! Και καθώς ήταν έτοιμη να σβήσει, και να λιώσει, πίστεψε πως ήταν πια φτασμένη στον παράδεισο...

Κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας, σα μεθυσμένη, -και κρύβοντας το πρόσωπο μέσ' στο προσκέφαλό της, μην τύχει και τη νιώσουν από δίπλα, ξέσπασε σ' ένα σιγανό παράπονο πνιγμένο...

Ν. Λαπαθιώτης, *Κάπου περνούσε μια φωνή*, Εκδόσεις Ερατώ, Αθήνα 2011, σ. 71-73

1. κόρος: χορωδία

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο του τετραδίου να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.

3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Σολωμός έχει επηρεαστεί από τον Ευρωπαϊκό Ρομαντισμό. Έτσι, η μεταφυσική διάσταση, η εξιδανίκευση του Έρωτα και η αγάπη για την Πατρίδα αποτελούν ανιχνεύσιμα ρομαντικά στοιχεία.

Πιο συγκεκριμένα στο απόσπασμα, όσον αφορά το μεταφυσικό στοιχείο διαφαίνεται από την επίδραση του ήχου στην ψυχή του ήρωα και τη φύση. Από την πρώτη στιγμή που φτάνει στα αυτιά του, παραδέχεται ότι οι αισθήσεις του αρχίζουν και αποκοιμούνται. Επικεντρώνεται στη μαγική μελωδία και κάθε προσπάθεια προσδιορισμού της πέφτει στο κενό. Αυτή η εξωπραγματική και εξωλογική εμπειρία ανακαλεί στο υποσυνείδητο του μνήμες και συναισθήματα του παρελθόντος, ευχάριστα και δυσάρεστα, δρα σαν πειρασμός μέσα του. («ήχος, γλυκύτατος ήχος...», «Ίσως δε σώζεται...», «Γλυκύτατοι, ανεκδιήγητοι»).

Η αγάπη για την Πατρίδα παρουσιάζεται με τον ήρωα στον Ψηλορείτη να ταράζεται στα σπλάχνα από την ελπίδα της ελευθερίας, να οραματίζεται τη μορφή της πατρίδας και κλαίγοντας να απλώνει τα χέρια του σ' αυτήν τη «θεικιά και όλη αίματα Πατρίδα» και να της απευθύνει το λόγο. Η αναφώνηση αυτή συμπυκνώνει την αγάπη και το θαυμασμό του για τον τόπο του και, κατά την άποψη του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, είναι «ο εθνικότερος, ο πατριωτικότερος δεκαπεντασύλλαβος που υπάρχει στη νεώτερη ποίηση μας».

Τέλος, η εξιδανίκευση του Έρωτα διαφαίνεται στην πρώτη αποφαιτική παρομοίωση «Δεν είναι κορασιάς φωνή...και λυγάει».* Πρόκειται για το ερωτικό τραγούδι του κοριτσιού, που τραγουδάει τον έρωτα της μέσα στη φύση και συγκεκριμένη στη βρύση, το δέντρο και το λουλούδι την ώρα του δειλινού. Ο ήχος που θα έβγαине από αυτήν την ερωτική συμφωνία της κοπέλας με τη φύση, θα ήταν σαφώς μαγευτικός.

(*Εναλλακτικά, μπορεί αν αναφερθεί ο στίχος 50 « Μόλις έτσι είναι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος»)

B1. Στον «Κρητικό» είναι έντονη η εικονοπλασία, σε βαθμό που το ποίημα να δίνει την εντύπωση μιας συνεχούς διαδοχής εικόνων. Κυριαρχούν μάλιστα οι εικόνες από τη φύση, οι οποίες αποδίδουν τη μαγεία της και την επιρροή που ασκεί αυτή στον άνθρωπο.

Χαρακτηριστική εικόνα είναι αυτή στους στ. 27-28. Παρουσιάζεται, λοιπόν, ένα νεαρό κορίτσι, το οποίο τραγουδά τον κρυφό του έρωτα στη βρύση, το δέντρο και το λουλούδι την ώρα του δειλινού. Το τραγούδι της είναι τόσο μαγευτικό, καθώς εκφράζει ένα τόσο αγνό και έντονο συναίσθημα, που κάνει το δέντρο να λυγάει και το λουλούδι να ανθίζει. Με την εικόνα αυτή ο αφηγητής αποδίδει την πληθωρική παρουσία της φύσης και τη συμμετοχή της στο ανθρώπινο πάθος. Παράλληλα προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο και με αποφαιτικό τρόπο αποδίδει τη γλυκύτητα του ανεκλάλητου ήχου που άκουγε ο αφηγητής μας, καθώς αυτός ήταν ακόμα πιο μαγευτικός.

Επίσης, εικόνα της φύσης δίνεται και στο στ. 42, όπου παρουσιάζεται το χαρακτηριστικό ελληνικό τοπίο με τη μαύρη πέτρα και το ξερό χορτάρι. Παρά το γεγονός, όμως ότι η κρητική γη είναι άγονη και φτωχική, εξαιτίας του πολέμου και την καταστροφής, τα πάντα σ' αυτήν είναι καλά. Φαίνεται, λοιπόν, μέσα από την εικόνα ότι ο αφηγητής νιώθει περήφανος για την πατρίδα του, γι' αυτό και την εγκωμιάζει. Έτσι, η αγάπη του γι' αυτήν τον οδηγεί στην εξιδανίκευσή της

B2. Στους συγκεκριμένους στίχους περιγράφεται από τον ήρωα η γοητεία του κελαηδήματος του αηδονιού, το οποίο αποδίδεται με διάφορα σχήματα λόγου. Τέσσερα από αυτά είναι:

- η μεταφορά: *έλιωσαν τα αστέρια*
- η υπερβολή: το τραγούδι του αηδονιού *αντιβουίζει* πολύ μακριά, ως πέρα στη θάλασσα και στην πεδιάδα
- το χιαστό: *Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα*
- η προσωποποίηση: προσωποποιείται η αυγή, που ακούει το κελάηδημα του αηδονιού.

Τα συγκεκριμένα σχήματα λειτουργούν ποικιλοτρόπως μέσα στο κείμενο. Πιο συγκεκριμένα, η μεταφορά προσδίδει παραστατικότητα και ζωντάνια στο κείμενο. Η υπερβολή και το χιαστό εξυπηρετούν τον σκοπό του ποιητή να αποδώσει την έκταση και το μεγαλείο της φύσης. Τέλος, η προσωποποίηση της αυγής κάνει το κείμενο πιο άμεσο και την αφήγηση πιο ζωντανή τονίζοντας ταυτόχρονα τη συμμετοχή της φύσης στη ζωή του ανθρώπου.

Γ1. Στους δύο τελευταίους στίχους ο ναυαγός φτάνει στη στεριά, όπου αποθέτει την κόρη και μάλιστα με χαρά, επειδή κατάφερε να την πάει στο ασφαλές μέρος. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο αφηγητής δίνει σημασία στη σωτηρία της αγαπημένης του και όχι στη δική του. Όμως ύστερα από τη χαρά, στο δεύτερο ημιστίχιο του τελευταίου στίχου, με μια έντονη αντίθεση (*χαρά - πεθαμένη*) έρχεται αιφνιδιαστικά η ανατροπή: η αγαπημένη ήταν νεκρή (είχε πνιγεί) και επομένως πήγε στα χαμένα όλη η προσπάθεια για τη σωτηρία της. Έτσι, η αφήγηση που ανοίγει με το ακρογιάλι και κλείνει πάλι με αυτό (κύκλος), δηλώνοντας έτσι το συναισθηματικό εγκλωβισμό του Κρητικού, τελειώνει απότομα μαζί με το ποίημα, με λιτότητα και κυρίως χωρίς θρήνους για το θάνατο της κόρης, αφού ο αφηγητής μας έχει ήδη γνωρίσει ότι η αγαπημένη του βρίσκεται στον Παράδεισο, όπου θα σμίξουν, για να ζήσουν μαζί στην αιωνιότητα.

Δ1. Το κείμενο του Ναπολέοντα Λαπαθιώτη και ο «Κρητικός» του Σολωμού παρουσιάζουν κοινά στοιχεία αλλά και διαφοροποιήσεις ως προς το περιεχόμενο τους.

Ομοιότητες

- Αναφορά σε ηχητικά στοιχεία: στον Κρητικό εντοπίζεται ήχος και ερωτικό τραγούδι («Ηχός, γλυκύτατος ηχός», «Τον κρυφό της έρωτα...τραγουδάει»), ενώ στον Λαπαθιώτη έχουμε τραγούδι και φωνές ανθρώπων (« πρώτη φορά της τραγουδούσε...ζεστά τραγούδια», «μελωδία σιγανή», «σαν ένα κόρο από γνώριμες φωνές»)
- Αναφορά στη φύση: στον Κρητικό υπάρχουν πολλαπλές αναφορές («στα δάση που φουντώνουν», « του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει», «Και του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμπου») και αντίστοιχα στο «Κάπου περνούσε μια φωνή» («σ' ένα δάσος...αλλόκοτα λουλούδια»)
- Ερωτικό στοιχείο: Και στα δύο ποιήματα, υπάρχει αναφορά σε πρόσωπο αντίθετου φύλου από τους ήρωες. Η αρραβωνιασμένη στον Κρητικό και ο Σωτήρης στο κείμενο του Λαπαθιώτη.

- Καταλυτική επίδραση ήχου στον ψυχισμό των ηρώων: Και στα δύο αποσπάσματα το ηχητικό στοιχείο επηρεάζει τους ήρωες. Στον Σολωμό ο ήχος επιδρά σωματικά (« Αλλά το πλέξιμ' ....αποκοιμούσε») και ψυχικά πάνω στον ήρωα («Μ' αδραχνεν όλη την ψυχή....για να τον ακλουθήσω»). Αντίστοιχα στον Λαπαθιώτη η ψυχική επίδραση είναι επίσης εμφανής (« Κι η ψυχή της....παράδεισο»)

- Απόκοσμο στοιχείο : Η παρουσία του ήχου με γνώριμα αλλά συγχρόνως και απόκοσμα στοιχεία και στα δυο αποσπάσματα.

Διαφορές

- Ο ήρωας στον Κρητικό κάνει προσπάθεια να προσδιορίσει τον ήχο, χωρίς όμως να καταφέρει να τον αναγνωρίσει. Αντίθετα, η Ρηνούλα ξεχωρίζει σταδιακά τη φωνή τη «γλυκιά και δυνατή, την ήμερα παθητική και πλέρια του Σωτήρη»

- Στο κείμενο του Λαπαθιώτη η ηρωίδα ονειρεύεται (« προς τα χαράματα την πήρε λίγος ύπνος»), ενώ ο ναυαγός στον Κρητικό βλέπει όραμα.

(ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Παρόλο που δίνονται 5 ομοιότητες οι μαθητές καλούνται να αναφερθούν σε 3)